

Lunds Universitet

Sociologiska institutionen

LUNDS
UNIVERSITET

Körsångens sociala påverkan – en kvalitativ studie utifrån symbolisk interaktionism

Författare: Frida Alkestrand Christensen

Kandidatuppsats: SOCK05, 15 hp

Internet

Höstterminen 2019 / Vårterminen 2020

Handledare: Margareta Nilsson-Lindström

Abstract

Författare: Frida Alkestrand Christensen

Titel: Körsångens sociala påverkan – en kvalitativ studie utifrån symbolisk interaktionism

Kandidatuppsats: SOCK05, 25 hp

Internet

Handledare: Margareta Nilsson-Lindström

Sociologiska institutionen, Höstterminen 2019 / Vårterminen 2020

Sammanfattning:

Nästan en halv miljon människor i Sverige sjunger i någon slags kör. Den här studien syftar till att med hjälp av George Herbert Meads teori om *symbolisk interaktionism* skapa förståelse för vilka sociala motiv och processer som leder fram till att man vill sjunga i kör och hur körmedlemmar påverkas och förändras av att ingå i ett körsammanhang, utifrån de förväntningar de har på sig själva och från andra. Studiens teoretiska utgångspunkt är centrala begrepp inom symbolisk interaktionism. Genom kvalitativa intervjuer har empiriskt material samlats in och analyserats med hjälp av dessa begrepp samt hänvisningar till tidigare sociologisk relevant forskning på ämnet körsång. Slutsatser som dras är att körmedlemmar vanligen genomgått så kallade *internaliseringsprocesser* där de med hjälp av *signifikanta andra* lärt sig att uppfatta körsammanhanget som meningsfullt. Att sjunga i kör är för många en lustfylld aktivitet där körmedlemmarna frivilligt och *reflexivt* anpassar sig efter specifika förhållningssätt och *signifikanta symboler*. Körmedlemskapet är därmed en möjlighet att både utveckla och utforska nya sidor hos sig själv.

Nyckelord: *Körsång, symbolisk interaktionism, sociala institutioner, generaliserade andre, reflektion, I och Me, signifikanta symboler*

Innehållsförteckning

- 1. Introduktion s. 1**
  - 2. Syfte och problemformulering s. 2**
    - 2.1 Frågeställningar s. 2
  - 3. Avgränsningar s. 2**
  - 4. Tidigare forskning s. 2**
  - 5. Teori s. 6**
    - 5.1 Mead och symbolisk interaktionism s. 6
    - 5.2 Socialiseringsprocesser, rolltagande och sociala institutioner s. 7
    - 5.3 Reflektion och motstånd s. 9
    - 5.4 Jaget och Miget s. 10
  - 6. Metod s. 10**
    - 6.1 Intervjuns syfte, funktion och kvalitet s. 10
    - 6.2 Intervjuns upplägg, förberedelser och genomförande s. 12
    - 6.3 Bearbetning av det insamlade materialet s. 13
    - 6.4 Förförståelse s. 14
    - 6.5 Beskrivning av min studies urval, genomförande och analys av intervjuer s. 14
  - 7. Analys s. 16**
    - 7.1 Vilka motiv leder fram till att människor väljer att sjunga i en kör? s. 16**
      - 7.1.1 Sociala processer s. 16
      - 7.1.2 Gemenskap s. 17
    - 7.2 Hur påverkas och förändras körmedlemmarna av att delta i körsång? s. 18**
      - 7.2.1 Kören som social institution s. 18
      - 7.2.2 Oskrivna sociala kontrakt s. 19
      - 7.2.3 I och Me s. 20
    - 7.3 Vad utmärker interaktionen körmedlemmarna emellan? s. 22**
      - 7.3.1 Reflektion och anpassning s. 22
      - 7.3.2 Nya medlemmar, lärande och påverkan s. 23
      - 7.3.3 Signifikanta symboler och körens interna och externa samspel s. 24
  - 8. Avslutande reflektioner s. 26**
- Referenser s. 27**
- Bilaga s. 29**

1. Introduktion

En kör är en sånggrupp i en eller flera stämmor med flera personer i samma stämma. Körer förekommer i olika former över hela jorden (Nationalencyklopedin 2020). Ordet *kör* kommer av franskans *chœur*, som i sin tur härstammar från latinets *chorus* som betyder “platsen för sångarna i kyrkan” (på svenska: *kor*) och grekiskans *choros* (χορός) som betyder “dans” eller “sång- och danstrupp”. Vanliga stämmor i en kör är bas, tenor, alt, sopran men det förekommer även körer med färre eller fler varianter än dessa. Begrepp som används för att beskriva medlemmar i en kör är till exempel *körmedlemmar* eller *korister*. En ledare för en kör benämns vanligtvis som *körledare* eller *dirigent* (Wikipedia 2020).

Sverige är ett sekulariserat samhälle som vilar på en stark individualism och tro till samhället, menar Lars Kristoferson, plasmafysiker och miljöforskare och Björn Wrangsjö, docent, barn- och ungdomspsykiater och psykoanalytiker (2019). Svenskar får stöd genom exempelvis barnbidrag, socialbidrag, skolpeng, studiebidrag, sjukvård och pension och behöver inte förlita oss på familj och släkt som i vissa andra kulturer. Därför är det kanske inte så svårt att förstå varför nästan en halv miljon människor finner ett socialt sammanhang och trygghet genom att sjunga i kör (a.a.). Körsång förekommer i flera olika format och sammanhang, men skiljer sig kontextuellt mellan olika kulturer och sociala sammanhang. Trots detta fyller körsången nästan alltid samma funktion, nämligen en känsla av gemenskap. Körsång används vid religiösa ritualer som exempelvis gudstjänster, vid högtider som Valborgsmässoafton och Lucia, eller för att manifestera politisk tillhörighet i form av kampsång. Det sociala sammanhanget som kören utgör kan också bli ett sätt att knyta samman studenter vid ett universitet eller kollegor på en arbetsplats (a.a.).

Fördelarna med körsång verkar vara många. Att så pass många människor frivilligt ägnar tid och energi åt att repetera tillsammans med varandra måste betyda att det för dem finns något motiverande och tilltalande med det sociala sammanhang som körer utgör. Därför vill jag skapa förståelse för vilka sociala processer som gör att man vill sjunga i kör, men även hur kören som social institution påverkar dess medlemmar. Till min hjälp har jag centrala begrepp inom Meads *symbolisk interaktionism* (1995) och empiriskt material från kvalitativa intervjuer med körmedlemmar.

2. Syfte och problemformulering

Syftet med denna studie är att fördjupa kunskapen om körers sociala funktioner och hur det påverkar människor att vara med i en kör, samt att argumentera för vad som motiverar körmedlemmar att delta i körsammanhang.

2.1 Frågeställningar

- Vilka motiv leder fram till att människor väljer att sjunga i en kör?
- Hur påverkas och förändras körmedlemmarna av att delta i körsång?
- Vad utmärker interaktionen körmedlemmarna emellan?

3. Avgränsningar

Sverige är ett land med stark tradition av körsång, och det är också dess mekanismer vill jag undersöka. Jag kommer alltså inte att gå in på andra, icke-västerländska kulturers användning av körsång eftersom det hade blivit ett allt för extensivt arbete som dessutom hade krävt mer omfattande förkunskaper om etnologiska forskningsmetoder. Körmedlemmarna jag intervjuat sjunger i en amatörkör, och de slutsatser jag gör utgår från den här typen av körer, snarare än professionella. Den här körens utgångspunkt är en av Sveriges största städer, där utbudet av körer är stort. Det känns viktigt att poängtera att det är möjligt att den här typen av kör och körmedlemmar skiljer sig åt från dem som agerar på t ex landsbygden där valmöjligheten är mer begränsad. Analysen baseras i huvudsak på Meads teori om symbolisk interaktionism och utvalda centrala begrepp inom denna.

4. Tidigare forskning

I det här avsnittet ger jag exempel på vad andra forskare skrivit om körers sociala funktion och struktur. Det framgår av de forskare jag valt ut att körsång inte bara är njutbart; det är även en komplex form av interaktion och ett användbart verktyg för att uppnå andra positiva sociala effekter hos människor och samhällen.

Det var inte helt självklart för mig var jag skulle börja leta efter tidigare forskning. För att hitta texter med sociologisk anknytning till kring körsång sökte jag inledningsvis på google (*sökord: kör + sociologi, kör + symbolisk interaktionism*). Detta ledde mig fram till en bibliografi av Ursula Geisler som är lektor och docent i musikvetenskap vid Linnéuniversitetet. Hon har sammanställt "*Körforskning. En bibliografi*" (2010) som ger en översikt av körforskning i Sverige och globalt. Den är publicerad på Lunds Universitets LUBSearch (*sökord Choral Research: A Global Bibliography*). Vid en närmare blick över hennes publikationer fann jag även Geisler och Johansson "*Choir in focus*" (2010) via LUBSearch (*sökord Geisler*); en publikation från ett internationellt körforskningsnätverk som Geisler är en av initiativtagarna till. Geisler menar att körsjungandet står starkt i Sverige men att körforskningen är nästintill osynlig eller tenderar att gömma sig bakom andra forskningsinriktningar som musikpedagogik, musiksociologi, akustik mfl (2010). Körforskningen som akademiskt ämne och institutionellt ännu befinner sig i sin linda, eftersom forskningsområdet är väldigt litet och dess påverkan på körsjungandet i Sverige är svårt att bedöma (a.a.). En av huvudrubrikerna i bibliografien är "*Körsociologi*" och omfattar forskning som på ett eller annat sätt har ett historiskt och sociologiskt perspektiv på körväsendets förändring. Utifrån denna bibliografi och publikationen "*Choir in focus*" har jag kunnat söka mig fram till texter som beskriver studier av körsång utifrån psykosociala och sociologiskt relevanta perspektiv, bland annat i doktorsavhandlingen "*Ledarna i kören: Vokala samarbeten mellan körsångare*" av Sverker Zadig (2017), även han publicerad vid Lunds Universitet och sökbar i LUBSearch (*sökord: Zadig*).

Även om det har varit svårt att hitta några studier skrivna av sociologer, eller med direkt koppling till körsång och symbolisk interaktionism, finns det ändå några studier som fångat min uppmärksamhet ur ett körsociologiskt perspektiv. Dessa är Stenbäck (2001), Sandberg Jurström (2001, 2009) och Haugland Balsnes (2009, 2014). Jag kommer längre fram i analysdelen delvis att referera till dem. Här följer en kort presentation av respektive studie:

Helena Stenbäck skriver i sin avhandling vid Luleå Tekniska Universitet (2001) om lärandet i körer, där hon bland annat beskriver hur körmedlemmar förhåller sig till och lär av varandra

genom imitation och härmande. Hennes slutsats är bland annat att de körmedlemmar med mest erfarenhet utgör körens grund, som de mindre erfarna härmar.

Ragnhild Sandberg Jurström, doktorand i musikpedagogik (2009) undersöker samarbetet mellan körsångare och mellan körsångare och dirigent, med fokus på gester och reflektion. Hon konstaterar att musicerandet i körer till stor del handlar om hur körsångare förhåller sig till varandra i form av ögonkontakt, kroppsrörelser och andra mer eller mindre medvetna signaler med betydelse för körens koordination. Olika aspekter som flöde och motstånd, spänning och avspänning samt individualitet och kollektiv samverkan har stor betydelse för hur den musikaliska gestaltningen går till. Musicerandet i sig är en kunskap som uppstår genom praktik och reflektion, där tänkandet och vetskapen om hur vi ska göra saker och ting manifesteras i både ord och handling. Sandberg Jurström har även i en studie från 2001 visat att interaktionen mellan körsångare och körledare och andra körsångare innehåller en rad olika uttrycksmedel, där både auditiva, visuella, kroppsliga och emotionella resurser tillsammans möjliggör körsångares lärande och meningsskapande.

Anne Haugland Balsnes, kördirigent och musikprofessor beskriver i sin doktorsavhandling (2009) betydelsen av körsång för folkrörelsen, kyrkan och akademien utifrån musikpedagogiska perspektiv, men också antropologiska och sociologiska eftersom musikpedagogik enligt henne är av tvärfacklig karaktär. I en forskningsartikel skriver Haugland Balsnes (2014) att en känsla av dålig livskvalitet många gånger är knutet till icke-materiella hälsofaror som brist på tro, mening och hopp som inte kan botas på medicinsk väg. Hon menar att musikaktiviteter har en outnyttjad potential för hälsofrämjande och socialt arbete, där körsång utmärker sig som den musikrelaterade aktivitet som samlar flest människor i Norden. Sång kan ge en upplevelse av kollektiv samhörighet, en möjlighet för personlig kontakt och utvecklandet av vänskap och nätverk. Körer kan på så sätt även bli en källa till resurser och omsorg, liknande andra slags sociala nätverk och institutioner i samhället (a.a.).

Jag har även valt att inkludera två andra exempel på texter som belyser hur körsång förekommer i vitt skilda delar av det svenska samhället och dess tvärvetenskapliga potential inom exempelvis sociologisk, etnologisk och folkhälsovetenskaplig forskning. Dessa hittade jag på biblioteket när jag letade efter böcker om körers sociala påverkan på dess medlemmar och samhället:

Boken *“Det är farligt att inte sjunga - vad det betyder att sjunga i kör – musikaliskt, psykologiskt och socialt”* av Kristoferson och Wrangsjö (2019) baseras på aktuell psykologisk, social och medicinsk forskning men även praktiska observationer och tar upp olika sociala aspekter på körlivet. Författarna belyser körsång ur mikro- och makroperspektiv genom att beskriva vad det kan innebära för den enskilde individen att ingå i en kör (psykologiskt och socialt), men jämför även körers struktur, organisering och ledarskap med exempelvis arbetsplatser och företag. Författarna menar att det finns potentiella samhälleliga fördelar med körsång att den svenska körsångstraditionen borde kunna utgöra en bas för tvärvetenskaplig och transnationell forskning som exempelvis belyser människans behov av sociala musikaliska ritualer (a.a.). Den här boken har varit till stor hjälp för min uppsats, och det har varit min ambition att sammanlänka deras tankar med Meads teori om symbolisk interaktionism.

Gunnel Fagius, fil mag i musikvetenskap vid Uppsala universitet och musikdirektör konstaterar i sin skrift *“Det svenska körundret”* (2009) att körsång i Sverige inte endast är till för de musikalisk specialkunniga – det finns en kör eller ett körsammanhang för alla. Tidigt får barn impulser till sång och gemensam sång ingår som en självklar del i förskolans pedagogiska arbete. Allt oftare figurerar körsång i populärkultur; “Allsång på Skansen” är något av ett svensk fenomen. Det finns även internationella plattformar och körevenemang körer möts genom sång (a.a.). Forskare inom en rad olika områden intresserar sig för körsångens påverkan på människor och samhällen; historiker intresserar sig för aktörer, komponister och körers historiska inverkan. Musikpedagoger undersöker samspelet inom kören och hur själva lärandet går till. Akustiker utforskar körens klang och hur rumslig påverkan förändrar ljudbilden. Den medicinska forskningsvärlden intresserar sig allt mer för vad som händer i kroppen med t ex blodcirkulation

och hormoner när man sjunger och vilka terapeutiska effekter sång kan ha. Antropologer vill förstå den sociala effekten av att sjunga tillsammans (a.a.).

Den tidigare forskning jag tagit del av behandlar i stor utsträckning vem som sjunger i kör, varför och på vilket sätt de gör detta. Ett omskrivet område är dels lärandeprocesser i körer och kommunikationen mellan körsångare och körledare. Andra perspektiv är körers fysiska och psykologiska påverkan på individers hälsa, välbefinnande och självbild. Min text fokuserar snarare på *hur* någon blir en körsångare, *hur* de påverkas av att ingå i en kör och vad som utmärker interaktionen inom kören. Utifrån Meads begrepp kring symbolisk interaktionism problematiserar jag kring körer som sociala institutioner där körmedlemmar tolkar och reagerar i sociala situationer. Jag intresserar mig också för hur de utifrån detta justerar sitt beteende enligt körens kollektiva vanor med tillhörande skyldigheter och rättigheter.

5. Teori

Här presenteras den teori och de begrepp som uppsatsen utgår från, nämligen George Herbert Meads teori kring symbolisk interaktionism. Inledningsvis presenterar jag teorins uppkomst och kännetecknande inslag. Sedan presenterar jag utvalda, centrala begrepp som jag använt mig av för att närma mig och diskutera frågeställningarna.

5.1 Mead och symbolisk interaktionism

Uttrycket *symbolisk interaktionism* är ett pragmatiskt och filosofiskt orienterat perspektiv utvecklat i Chicago i början av 1900-talet som är ett specifikt sätt att närma sig frågor och socialt samspel enligt Thomas Johansson, psykolog, psykoterapeut och professor i socialpsykologi (2004). Den pragmatiska inriktningen syftar till att förstå det sociala livet och dess förändringar utifrån människors handlingar, hur individen förhåller sig till sig själv och sin omgivning och i vilken utsträckning hen är beredd att förändra sitt och andra människors liv. Tanken är att människan är en social varelse vars själv skapas i sociala samspel med andra (a.a.).

George Herbert Mead (1863-1931) anses vara en av grundarna av symbolisk interaktionism, men gav själv aldrig ut några verk på detta ämne. En stenograf anlätades att

skriva ner hans föreläsningar, vilket lade grunden för boken "*Mind, Self and Society*" som utkom 1934 (a.a.), vilket också är den bok jag valt att i huvudsak utgå från i den här uppsatsen. Herbert Blumer (1900-1987) tog senare över Meads kurs i socialpsykologi och myntade 1969 begreppet symbolisk interaktionism och beskrev dess grundläggande struktur i boken "*Symbolic Interactionism: perspective and method*" (1986):

The first premise is that human beings act toward things on the basis of the meaning that the things have for them (...) The second premise is that the meaning of such things is derived from, or arises out of, the social interaction that one has with one's fellows. The third premise is that these meanings are handled in, and modified through, an interpretative process used by the person in dealing with the things he encounters (Blumer, 1986. s. 2).

Elin Lundin forskar och undervisar i sociologi och socialpsykologi och menar att social interaktionism och andra teorier som etnometodologi, fenomenologi, företrädesvis utgår från att det är aktörens handlande som kan förklara den sociala verkligheten (2004). Motsatsen till detta är teoritraditioner som strukturfunktionalism, strukturalism som betonar strukturers inverkan, t ex Marx och Durkheim. Mer moderna teorier blandar flera av dessa perspektiv och kritiserar äldre sociologer för att inte ge en fullständig förklaring av "samhällets tvärsidighet". Vi är både skapare och skapelser. Både fångar och upphovsmän. Vi lever i en värld där handlingar konstruerar samtidigt som den kraftfullt begränsar oss; människan påverkar och begränsas av sociala villkor. Till exempel har kvinnorörelsen påverkat att kvinnors villkor på många sätt är bättre idag än förr. Strukturer är alltså ej oberoende eller opåverkade av människans sociala handlande (a.a.).

5.2 Socialiseringsprocesser, rolltagande och sociala institutioner

Vi föds inte med samhällets gemensamma strukturer av vanor och reaktioner förkroppsligade, utan vi lär oss dessa i samvaron med andra; genom *socialisation* (Lundin, 2004).. Till vår hjälp har vi *signifikanta andra* (föräldrar, släkt, närstående) som lär oss att förstå oss själva och vår omvärld (a.a.). En central faktor i den här processen är skapandet av *mening*. Mening skapas genom kommunikation i form av *gester* och *signifikanta symboler* med givna efterföljande responser som bekräftar den gesten eller symbolens mening (Mead, 1995). Språket, i form av

vokala gester har enligt Mead en särskilt avgörande betydelse i utvecklandet av mänsklighet på grund av det faktum att språk som stimuli kan framkalla samma reaktioner hos den talande individen som hos den tilltalade. Vi hör oss själva säga samma sak som mottagaren hör, till skillnad från andra former av gester som t ex ansiktsuttryck där avsändaren inte kan avläsa sitt eget ansikte när denne kommunicerar med andra. Vokala gester har därför en stor påverkan på oss själva; när vi är irriterade hör vi oss använda en irriterad ton, vilket leder att vi kan reglera detta beteende. Det irriterade ansiktsuttrycket är vi förmodligen desto mindre medvetna om, och därför påverkar den sortens stimuli oss själva i lägre grad (a.a.).

Mead (a.a.) betonar två utvecklingsstadier av jaget; nämligen leken och spelet. Under lekstadiet spelar barnet olika roller, inspirerad av personer eller till och med djur som på något sätt existerat i deras liv. Barnet antar olika roller som t ex "mamma" eller "polis". Under lekstadiet bär barnet en uppsättning stimuli inom sig som framkallar samma responser hos sig själv som det gör hos andra, men det kan nyckfullt hoppa från en roll till en annan och behöver inte vara medvetet om hur dessa roller förhåller sig till varandra.

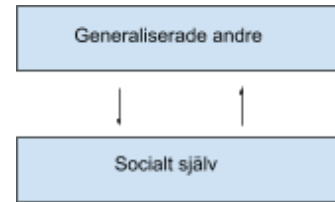
Under spelstadiet måste barnet vara redo att anta attityden hos alla andra deltagare, och vara medveten om förstå hur deras olika roller förhåller sig till varandra (a.a.). En person som spelar baseball regleras t ex helt och hållet utifrån hans antaganden om alla andra som är med i spelet. På så sätt utvecklar barnet ett medvetande om sig själv och omvärlden när det lär sig att överskrida sina egna gränser och genom rolltagande "bli" den *generaliserade andre*; en slags förkroppsligad föreställning om samhällets förväntningar. Det är alltså inte en specifik persons roll, utan varje annans roll som ingår i en gemensam handling. Den generaliserade andres attityd är samhällets attityd. I exemplet med en baseballspelare är hans baseball-lag den generaliserade andre, eftersom det utgör en slags organiserad social process eller handling i erfarenheten hos varje individuell medlem av det. Den generaliserade andre kontrollerar alltså beteendet hos de individer som ingår i det sociala sammanhanget; samhället, baseball-laget, kören osv (a.a.). Genom att ta den andres roll, kan man bli till ett objekt och se tillbaka på sig själv. På så sätt blir impulsdjuret ett rationellt djur, en människa. Genom internalisering erövrar individen ett reflektivt tankesätt som möjliggör att den kan leva i en gemensam moralisk och vetenskaplig värld (a.a.).

Sociala strukturer uppstår inom ramen för en social situation med minst två interagerande personer (aktörer) som genom *reflexivitet* införlivar samhällets strukturer som vanor (Lundin, 2004). Tack vare människans förmåga till eftertanke och *reflektion* kan vi alltså kontrollera och organisera vårt beteende med hänsyn till vår fysiska och sociala omgivning och de situationer som uppstår däri (Mead, 1995). Detta kan illustreras på följande vis:

Denna förmåga gör att *sociala institutioner* kan uppstå, det vill säga gemensamma responser hos alla medlemmar i

samhället på en särskild situation (a.a.). När vi agerar efter

dessa gemensamma attityder, antar vi alltså attityden hos den generaliserade andre. Enligt Mead är detta ett mycket effektivt sätt att anpassa sig till den sociala omgivningen; upptagandet av en attityd är ett slags initierande av en social handling där en individ medräknas bland andra, och ökar dess effektivitet som medlem i gruppen. Individen spelar inte bara en egen roll, utan reagerar också på och påverkar den organisation som hen är en del av (a.a.). Förmågan att kunna anta den generaliserade andres roll mot såväl sig själv och mot andra skapar skyldigheterna, rättigheterna, sederna, lagarna och det mänskliga samhällets sociala institutioner. Samhällets kollektiva vanor blir individens egna genom samvaron med andra och hon förkroppsligar de sociala institutionerna som strukturer av vanemässiga reaktioner (Lundin, 2004).

5.3 Reflektion och motstånd

Enligt Mead (1995) är det i socialt beteende som reflektionsprocessen uppstår. Det innebär bland annat att hämma sitt handlande, till exempel att motstå en impuls. Mycket av människans skicklighet att anpassa sitt beteende och sina kroppar till nya situationer har uppstått genom en slags försöks- och felprocedur; en person som lär sig att spela fotboll skjuter till en början trevande iväg bollen på ett oreflekterat sätt, men i takt med att hen möter motstånd i form av nya situationer, andra spelare eller ny kunskap kommer hen att anpassa sitt agerande; hen lär sig att skjuta bollen på ett mer finjusterat vis och blir på sätt att en bättre fotbollsspelare (a.a.). I dessa situationer spelar vårt förflutna en begränsande roll, eftersom vi baserat på tidigare erfarenheter kan pröva olika möjligheter (i tanken eller praktiken) och därefter kreativt lösa problem genom

att handla på ett sätt som gör det möjligt för oss att återuppta sociala aktiviteter. Detta betyder inte att vårt beteende är satt för all framtid; det kommer med största sannolikhet att omprövas och justeras när vi stöter på nytt motstånd eller nya situationer (Lundin 2004).

5.4 Jaget och Miget

Enligt Mead (1995) har människor, till skillnad från lägre former av djurliv, en dubbel jagupplevelse bestående av *I (Jag)* och *Me (Mig)*. Den ena sidan av oss I, är ett subjekt som tänker, vill, känner, varseblir osv. I finns inte där från början, vid födseln, utan uppstår genom sociala erfarenheter, aktiviteter och relationer individen har till andra människor inom denna process. Det är alltså inte möjligt för I att uppstå utanför social erfarenhet. Den andra sidan, Me, är en utifrån iakttagbar person som av andra ses som ett objekt. Me är en konventionell och vanemässig medlem av samhället, som antar den organiserade uppsättning av andras attityder. Me sätter gränserna och organiserar sig efter andras attityder, vilket I sedan reagerar på. De två jagupplevelserna förekommer som olika faser i en process, men båda är delar av en helhet (a.a.). Växelspelet dem emellan spelar en avgörande roll för människans förmåga att samordna sitt eget handlande i förhållande till omvärldens handlingar (Lundin 2004).

6. Metod

Avsnittet beskriver kvalitativa intervjuer, vilket är det jag valt att använda mig av eftersom det är en av de vanligaste metoderna för att bedriva kvalitativ forskning och lämpar sig för att skapa förståelse för människors vardag och kontexter som omger deras liv, enligt Mike Crang, professor i kulturgeografi och Ian Cook, professor i geografi (2007). Jag presenterar kvalitativa intervjuers syfte, funktion och kvalitetsmått och hur de kan struktureras, förberedas, genomföras och analyseras. Sedan följer en presentation av min förförståelse och hur urvalet, genomförandet och analysen av intervjuerna gick till. Slutligen argumenterar jag varför mitt val av metod lämpar sig för det fenomen jag valt att studera.

6.1 Intervjuns syfte, funktion och kvalitet

Anne Ryen (2004), professor i sociologi, menar att intervjun idag fått en framträdande plats i såväl forskarvärlden som i samhället i övrigt. Det finns en rad olika intervjutyper; allt från den strukturerade surveyundersökningen där frågor och svars kategorier är bestämda på förhand till det mer ostrukturerade klientarbetet, där interaktionen snarare liknar ett vanligt samtal som ger plats för reflektion och fördjupning. Som kvalitativ forskare är det viktigt att komma ihåg att det är intervjupersonen som är expert på sig själv och sina egna egenskaper och känslor. Det är forskarens uppgift att försöka få tillgång till dessa, inte att tvinga på sina egna uppfattningar. Intervjuns funktion är att få fram intervjupersonens uppfattning om den sociala världen, forskaren måste därför möta den enskilda intervjupersonen och gå på djupet för att fånga dennes version. Detta möjliggörs på bästa sätt genom tillit och en vilja att förstå, även om tillit är något som kan ta tid att etablera (a.a.).

Kvalitetsmått som reliabilitet och validitet används företrädesvis vid kvantitativ forskning, och dessa begrepp kan vara vanskliga att överföra till kvalitativa studier. Här menar forskare inom nyare riktningar som till exempel konstruktivism och postmodernism att andra sätt att testa och bedöma kvalitativa arbeten. Det finns rent ut sagt en djungel av av kreativa förslag till nya validitets- och reliabilitetsbegrepp, enligt Ryen (a.a.). Hon nämner Lincoln och Gubas (1985) som de som haft störst genomslagskraft i presentation av alternativa kvalitetsbegrepp inom kvalitativ forskning. I relation till de traditionella kriterierna sanningsvärde (inre validitet), tillämplighet (extern validitet), konsistens (reliabilitet) och neutralitet (objektivitet) presenterar de fyra egna kriterier: trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och konfirmerbarhet:

Trovärdighet uppnås genom särskilda test som omfattar bl a ett långvarigt engagemang på fältet, fortlöpande observation, triangulering och medlemsvalidering. *Överförbarhet* uppnås genom detaljerade och rika beskrivningar av den studerade miljön för att kunna ge läsaren tillräckligt med information för att själv kunna bedöma om resultatet kan överföras till andra miljöer, istället för att generalisera från ett urval till en hel population. *Pålitlighet* rör forskarens dokumentation av sin data, metoder, avgöranden och slutgiltiga resultat. *Konfirmerbarhet* innebär en metodologiskt självkritisk redogörelse för hur forskaren utfört projektet (a.a.).

Ryen nämner också Silverman (2001) som inte förkastar reliabilitetsbegreppet, men påpekar betydelsen av att data är så konkret som möjligt. Forskaren bör ha verbala versioner av

vad intervjupersoner sagt, inte bara sina egna anteckningar eftersom detta är en rekonstruktion som kan innebära att dennes egna perspektiv påverkar rapporten. För att uppnå högre reliabilitet föreslår Silverman att man ställer krav under hela forskningsprocessen, från intervju till analys i form av att till exempel använda en bandspelare för att få fram korrekta utskrifter av intervjuerna istället för bara anteckningar. Det kan även vara användbart att använda sig av andra forskare som får kontrollera hur noggrann man varit under sitt analysarbete genom att även låta dem kategorisera data och sedan jämföra. Ett sista steg är att i den slutgiltiga rapporten presentera frågor och svar så utförligt man kan, och inte bara sammanfattningar eller citat (a.a.).

För att kontrollera validitet inom kvalitativa studier menar Ryen att man bland annat kan använda sig av medlemsvalidering där forskarens version konfronteras med versionen hos de personer som varit föremål för forskningen. Man kan också använda så kallade negativa eller avvikande fall. Det innebär helt enkelt att man, istället för att leta efter studier som bekräftar ens egen hypotes, letar efter dem som ställer sig kritiska eller ifrågasättande till den. Ju fler negativa fall teorin överlever, desto starkare står den (a.a.).

6.2 Intervjuns upplägg, förberedelser och genomförande

Intervjuer kan vara strukturerade i olika utsträckning och äga rum i olika miljöer, ske individuellt eller i grupp beroende på vad som tjänar syftet med forskningen bäst. Intervjuernas antal och längd avgörs av en rad faktorer och avväganden, frågorna bör också anpassas därefter (Cragg, Cook, 2007). Bland litteratur som diskuterar kvalitativa intervjuer som metod finns olika perspektiv på forskarens roll; å ena sidan som en fränkopplad och ej påverkande åskådare som samlar in opartisk data från sina intervjupersoner – å andra sidan som en aktiv aktör där forskaren och intervjupersonen genom intervjun konstruerar intersubjektiva förståelser. Kvalitativa intervjuer kan därför ses som både en formell och ickeformell forskningsmetod (a.a.).

Ryen (2004) menar att forskare som bedriver kvalitativ forskning måste göra mer än ett urval av vilka människor som ska svara på frågor. Vid en studie av exempelvis skolsystemet måste forskaren först bestämma sig för en skola i ett visst område och vilken miljö inom skolsystemet som ska vara i fokus; klassrum, lärarrum, skolgårdar, korridorer... Vilka aktörer ska ingå i urvalet; lärare, rektorer, elever, föräldrar? Vilka händelser och processer ska

analyseras; undervisning, raster, förändringsarbete? När forskaren väl bestämt sig för detta behöver hen tillträde till “fältet”, det vill säga den plats där dessa personer finns, vilket kan ske till exempel genom formellt, tilldelat tillträde, via utlysningar eller nyckelpersoner som forskaren på olika sätt knyter relationer till (a.a.).

Platsen och tiden för intervjuer bör övervägas noga på ett tidigt planeringsstadium (Crang, Cook, 2007). Beroende på vem man ska intervjuas, kan tidpunkt och plats vara avgörande för vem som ställer upp på att intervjuas och därmed även det empiriska materialet som ska analyseras. Intervjuer i intervjupersonernas hem kan innebära en större förståelse för deras berättelser, men kan även begränsas av att exempelvis andra familjemedlemmar som befinner sig hemma samtidigt. Vissa intervjupersoner känner sig kanske tryggare av att vara på en mer allmän plats än att vara ensam i ett rum med forskaren (a.a.).

För att skapa rätt förutsättningar för en lyckad intervju är det viktigt att vara tydlig och trygg och inte till exempel tvångsmässigt titta ner i sin intervjuguide. Om samtalet flyter på naturligt och intervjupersonen känner sig lugn, är chanserna större att få tillgång till empiriskt material som tjänar forskningens syfte. Som forskare ska man bekräfta och förklara intervjuens syfte och även berätta hur man etiskt kommer att behandla svaren eller vilka möjligheter intervjupersonen har att avstå från att svara på frågor eller korrekturläsa. Vid inspelning av intervjuer ska detta bekräftas av den intervjuade. En intervju kan med fördel inledas med en förberedd fråga som får igång samtalet, för att sedan låta förhålla sig till intervjuguiden på ett mer organiskt sätt där nyckelfraser och frågor kan varvas med fakta eller påståenden för att intervjun ska flyta på ett naturligt sätt (a.a.).

6.3 Bearbetning av det insamlade materialet

Det empiriska materialet som samlats in är långt ifrån objektivt. Under hela processens gång har det påverkats utifrån de val forskaren gjort; syftet, frågeställningar, urval, metod, transkribering – allt detta har inflytande på vilket slags material som återstår att analysera (Crang, Cook 2007). Analysarbetet är ytterligare ett steg i arbetet för forskaren att kritiskt granska data och på så sätt upptäcka nya perspektiv eller mönster. Momentet är inte frikopplat från resten av arbetet, utan en sammankopplad process som ofta till viss del även sker parallellt med det övriga skrivandet. Vid

en djupare analys av materialet kan det vara bra med något slags system eller kodning som gör det hela mer överskådligt. Kodningen kan till exempel ske genom att läsa anteckningar flertalet gånger och under tiden dela in materialet utifrån olika kategorier. Här bör man som forskare vara uppmärksam på skillnaden mellan hur något beskrivs “inifrån”, dvs av intervjupersonen själv med dennes exakta ord, och hur något observeras och beskrivs “utifrån”, dvs formuleringar gjorda av forskaren själv. Analysarbetet är en blandning av dessa perspektiv, eftersom forskaren, för att förstå en intervjupersons perspektiv processerar detta genom egna filter (a.a.).

6.4 Förförståelse

Jag är själv medlem i en kör, vilken jag delvis använt som studieobjekt. Samtliga deltagare är medlemmar i samma kör som jag, vilket det såklart finns både för- och nackdelar med. Hade syftet varit att specifikt fokusera på relationer eller konflikter inom körer hade det varit olämpligt att intervjua personer ur min egen kör eftersom jag själv är en del av det sociala sammanhang där konflikten eventuellt utspelar sig. Jag var noga med att inte dela med mig av mina personliga åsikter, detta hade kunnat bli problematiskt och påverka deltagarnas svar. Det är möjligt att de hade känt sig mer anonyma och fria att svara annorlunda med en okänd intervjuare. En möjlig alternativ lösning hade varit anonymiserade enkäter istället för intervjuer, men då hade jag möjligen valt en kvantitativ ansats istället för en kvalitativ. Vid enkäter försvinner ju möjligheten att ställa följdfrågor eller att be någon utveckla ett resonemang. Jag hade också kunnat välja att fokusera på en annan kör, men det hade krävt tillgång till andra fält och nyckelpersoner och ett annat slags förarbete för att sätta mig in i just den körens förutsättningar där kompletterande deltagande observation hade kunnat vara ett bra alternativ. Jag anser dock att min förkunskap om just den här körens sammansättning har underlättat under intervjuerna och analysen av det empiriska materialet som samlats in. Min förhoppning är att upplägget av min uppsatsen gör det tydligt för läsaren att följa hur mina tankeprocesser lett fram till de slutsatser jag gör, och därmed öka tillförlitligheten av min studie.

6.5 Beskrivning av min studies urval, genomförande och analys av intervjuer

Intervjuerna genomfördes under februari och mars 2020. Jag träffade de flesta fysiskt, och några

få över telefon. Jag gjorde en allmän förfrågan i en gemensam Facebookgrupp och deltagarna anmälde sig frivilligt att medverka. Jag gjorde sedan ett randomiserat urval så att hälften var kvinnor och hälften män, totalt 8 personer. Deltagarnas ålder är mellan 23 och 42 år. Jag föreslog oftast att intervjuerna skulle äga rum på helger, eller tidig kväll eftersom en annan plats eller tid hade kunnat begränsa tillgängligheten hos dem som deltog. Jag ville intervjua på allmänna platser och inte i samband med en repetition för då skulle vår relation som körmedlemmar bli mer påtaglig. Dessutom ville jag inte göra anspråk på den tid som intervjupersonerna dedikerat till körsång. Vi sågs därför oftast på ett café i närheten av deras arbete eller bostad, vilket de uppskattade. Jag förhöll mig till Vetenskapsrådets forskningsetiska principer som bygger på *informationskrav, samtyckeskrav, konfidentialitetskrav* och *nyttjandekrav* (2020). Inför varje intervju berättade jag om min studie och intervjuens syfte. Jag berättade att de hade själva bestämmanderätt över sin medverkan och därmed möjlighet till att avstå från att svara på frågor och att korrekturläsa sina svar efter intervjun. Varje intervju spelades in samtidigt som jag antecknade, vilket jag fick förklarade och fick godkännande för. Jag berättade att inspelningarna endast var till för mig för det angivna syftet och skulle raderas efter uppsatsens inlämnande. Jag har valt att anonymisera samtliga intervjupersoner och namnet på den aktuella kören i min analys, vilket jag även berättade innan intervjun.

Jag förhöll mig till Crang, Cook's (2007) råd om hur man bygger upp en intervju, där jag förhöll mig till intervjuguiden (se bilaga) på ett organiskt sätt. Intervjuerna var tidvis relativt ostyrda och informella och deltagarna fick själva problematisera och tänka fritt kring frågeställningarna, men även möjlighet att avstå från att svara på frågor om de ville, vilket dock inte hände. Jag upplever att intervjupersonerna vågade vara avslappnade och personliga i sina svar på grund av att vi har en relation sedan tidigare (även om vi inte umgås privat). Vid intervjuerna uppstod en gemensam konstruktion av olika fenomen, där jag ställde validerande följdfrågor och kunde komma med påståenden som vi gemensamt diskuterade, vilket är kännetecknet för den här typen av kvalitativa intervjuer (a.a.).

På grund av det begränsade antalet intervjuer jag gjorde anser jag inte att det går att dra några generella, överförbara slutsatser från det empiriska materialet. Däremot anser jag att mitt val av metod och genomförande bidragit till material som jag kunnat bearbeta på en nivå som

passar syftet med studien på C-uppsatsnivå. Resultatet är inte exakt överförbart utan representerar en specifik grupp människor på en specifik plats vid en viss tid. Däremot verkar mitt empiriska material ha gemensamma nämnare med tidigare forskning som hävdar att körsång påverkar människors beteende, bidrar till en känsla av gemenskap och har stor social påverkan på dem som sjunger. Detta kan ses som en slags överförbarhet; mönstret som kommuniceras känns igen i nya fall. Växelspelet mellan intervju, analys, skrivande har känts bra – hade jag börjat med att bara läsa på ett teoretiskt plan tror jag inte att jag hade kunnat koppla ihop det med praktik lika lätt. Jag har vidareutvecklat och omformulerat min intervjuguide allt eftersom jag läst har frågorna blivit mer och mer detaljerade. Under den djupgående analysen använde jag mig av olika tematiska avgränsningar, t ex “förväntningar”, “förändring i beteende”, “motiv”, “roller” för att ringa in vad en intervjuperson uttryckte. Med hjälp av dessa kategorier bildade enskilda citat en röd tråd mellan sig och jag kunde se hur de relaterade till varandra och de teoretiska begrepp jag valt ut.

7. Analys

I det här avsnittet presenterar jag min analys av det insamlade empiriska materialet. För att ge svar på frågeställningarna väver jag samman begrepp som presenterats under teoriavsnittet med citat från intervjuerna och med hänvisningar till studier som nämnts under avsnittet om tidigare forskning.

7.1 Vilka motiv leder fram till att människor väljer att sjunga i en kör?

7.1.1 Sociala processer

De personer jag intervjuat har musiken med sig hemifrån; de har växt upp med föräldrar eller syskon som spelar musik eller sjunger i kör, en majoritet av dem har dessutom som barn gått på den kommunala musikskolan, i musikgymnasium eller motsvarande. Det verkar som att dessa personer genom *internalisering-* och *socialisationsprocesser* lärt sig att uppskatta och utveckla sin musikalitet med hjälp av de *signifikanta andra* som ingår i deras närmsta omgivning, t ex föräldrar, syskon och kamrater (Mead, 1995). På så sätt har de också lärt sig att tolka musikrelaterade sociala situationer, symboler och objekt som värdefulla. Värdet av ett estetiskt

objekt eller konstnärlig företeelse finns, enligt Mead i dess kapacitet att tillfredsställa ett intresse hos ett subjekt (a.a). Det existerar varken i föremålet ensamt eller i ett emotionellt subjektivt tillstånd. Det är först när objektet stimulerar och framkallar ett harmoniskt helt hos individen som det ges estetiska egenskaper eller värden (a.a.). Det finns en samstämmighet bland intervjupersonerna i att man efter en repetition eller konsert befinner sig på ett högre energiplan där dem tänker klarare, är gladare eller lyckligare. En slags harmonisk helhet. En person beskriver det så här:

“Man får så mycket energi tillbaka, kraften av människoröster i harmoni är så fascinerande, att jag bara vill ha mer av den (...) Det är alltid värt det. Man känner sig gladare, får tillbaka energin man inte trodde att man hade”.

Jag tolkar detta som att intervjupersonerna genom ovanstående internaliseringsprocesser skapat en *mening* och ett värde hos den här typen av gester och symboler (t ex körsång, musik, konserter och så vidare) (Mead, 1995). Tack vare de signifikanta andra i sin omgivning ges en öppning, ett språk, en förståelse till körsång – till skillnad från någon som aldrig kommit i kontakt med dessa.

7.1.2 Gemenskap

Intervjupersonerna verkar även förknippa körsång med en slags gemenskap; man är del av något större där ens egen prestation spelar roll, men inte är avgörande. En person jämför till exempel med sin tidigare erfarenhet av att spela fotboll där han ingick i ett lag och menar att kören fyller en liknande social funktion för honom. En annan person berättar att hon kände sig ensam och saknade ett socialt sammanhang och därför sökte sig till kören. En tredje att hon aldrig skulle våga sjunga solo och därför tycker att det är skönt att ingå i en kör där man hjälps åt. En av deltagarna jag intervjuat menar att kören utgör ett socialt forum som är ovanligt eftersom hon upplever det svårt att skapa nya vänskapsrelationer i vuxen ålder. Enligt henne liknar många i kören varandra när det kommer till levnadssätt, politisk övertygelse och “hur man tänker om livet”. Mead lär ha sagt:

[V]i är benägna att söka det biologiska och sociala livets mening i vedertagna institutioners fixa former och ordningen hos tidigare förhållanden. Vi föredrar att förstå familjen, staten kyrkan och skolan utifrån formerna som historien har gett till deras sociala strukturer (Mead 1938/1972:492f. i: Lundin, 2004. s. 127).

När jag läser det här slår det mig att detta kanske är anledningen till varför körmedlemmen ovan tycker att många i kören liknar varandra. Vi tenderar att söka mening i vedertagna lösningar. Kristoferson och Wrangsjö (2019) nämner att en stor del av dagens svenska körsångare är från den svenskfödda medelklassen med en ur kulturell synpunkt liberal profil. Jag vill hävda att karaktären hos ett visst slags medlemskap kommer att generera en benägenhet att även identifiera sig med andra typer av sammanhang och justera sitt beteende för att passa in i dem. Det som tidigare presenteras som lämpligt för oss i form av fritidsaktivitet (av exempelvis familj eller andra närstående) är också det vi i större utsträckning tenderar att välja.

7.2 Hur påverkas och förändras körmedlemmarna av att delta i körsång?

7.2.1 Kören som social institution

Jag anser att kollektiva, gemensamma reaktioner utgör grundförutsättningen för att körer ska kunna framföra musikaliska verk tillsammans. Detta är *den generaliserade* attityden, det vill säga de individuella körmedlemmarnas förmåga att på ett avpersonifierat sätt ta till sig gemensamma attityder och på så sätt skapa *sociala institutioner* (Mead, 1995). Mead definierar sociala institutioner som gemensamma responser i det samhälle vi lever i, och en form av organiserade grupp- eller sociala handlingar (a.a.). Jag menar att varje medlem existerar individuellt inom kören, men om alla skulle försöka göra sin egen tolkning av verket, noterna eller dirigentens gester skulle det aldrig kunna låta lika bra som när kören agerar unisont. För att kunna sjunga i kör måste du alltså både vara medveten om hur du förväntas tolka vissa gester och symboler, men också hur du bör förhålla dig till andra (inte sjunga för högt, för lågt, för snabbt). Samvaron i kören påverkas alltså av medvetna och omedvetna regler om hur man gör och inte gör i samspelet under repetitioner och konserter. Förväntningar inom kören kan till exempel vara var man har varandra i olika avseenden, hur viss musik ska framföras eller vilka regler för musikaliska uttryck som gäller. Det gäller även det ansvar gruppmedlemmarna upplever inför att skapa rätt stämning socialt. Kristoferson och Wrangsjö menar att om kören

inger en känsla av gemenskap kan det leda till att det skapas trygghet och harmoni, men kan i negativ bemärkelse även skapa stiltje och hindra utveckling inom gruppen (2019).

7.2.2 Oskrivna sociala kontrakt

Intervjupersonerna anser att det finns ett slags oskrivet kontraktet mellan varandra i kören. Man förväntar sig att folk närvarar, kommer i tid och investerar samma tid som majoriteten. Den mänskliga förmågan att anta gemensamma attityder och responser är det som enligt Mead (1995) ger henne sin karaktär som samhällsmedlem, medborgarskap, politiska synpunkt eller en given plats i vilken slags gemenskap hon än ingår i samhället. Hon ser sig själv som en del av samhället, därför att hon kontrollerar sitt eget uppträdande utifrån gemensamma attityder (a.a.). Så här beskriver en av intervjupersonerna vad medlemskapet innebär för honom:

“Är man med så är man med. Jag gör själv en investering, precis som jag förväntar mig att de andra gör. Många reser och jobbar men man förväntas ändå prioritera kören. När det är kul och bra stämning kommer nästan alla. Frånvaro påverkar kören negativt. Kören är som en kropp; utan en fot funkar det inte”.

Detta är ett återkommande tema under intervjuerna; förväntningarna man har på sig själv och andra. Man ska hjälpa till, vara säker, inte endast förlita sig på andra. Den här musikaliska interaktionen verkar även påverkas av det sociala klimatet i kören. En samspelt kör där medlemmarna känner förtroende för varandra och har kul ihop låter förmodligen bättre än en kör med konflikter, även om de framför samma verk. På så sätt måste medlemmarna även vara medvetna om hur förväntningarna ser ut kring hur man ska bete sig rent socialt. Här tror jag att varje kör skiljer sig åt, det är medlemmarna själva som skapar och reproducerar ett psykosocialt klimat. Under intervjuerna har därför flera av mina frågor handlat om *hur* man bör bete sig i en kör. Här finns skilda meningar; några ser kören som en av de viktigaste sakerna de har i sina liv. Det skänker dem enormt mycket glädje och därför värderar de även tiden på repetitionerna högt och ställer höga krav på sig själva att komma förberedda, kunna noterna och visa engagemang i form av uppmärksamhet eller genom att ta olika ansvarsroller. Andra ser körens sociala

gemenskap som viktigast, och tenderar i större utsträckning “babbla” lite på repetitioner och umgås med andra körmedlemmar privat. Detta leder till att körmedlemmar ibland möter olika slags motstånd när deras eget beteende inte besvaras:

“Generellt, i alla sammanhang vill jag hålla ihop stämningen. Försöker få ihop alla... Det är samma sak i familjen, eftersom jag är mittenbarn. Jag känner att jag har som ett ansvar för att hålla ihop gemenskapen. Det är som att jag hela tiden tänker större; [Jag är] stämledare i kören, försöker utveckla det sociala, det kvalitativa i vår stämma”.

Den här personens förväntningar på sig själv är att gå in för något till 100%, eftersom det är så han förhåller sig även i andra situationer i livet. Jag tolkar det som att han möjligtvis bär med sig samma slags generaliserade attityd i flera olika sociala sammanhang som han ingår i, vilket innebär att han anpassar sitt beteende på samma sätt till kören som till sitt privatliv. Därför blir han irriterad när andra inte går in lika helhjärtat i sitt körmedlemskap och reagerar ibland med att bli *ännu* mer ansvarstagande. En annan deltagare menar att hans förväntningar på sig själv och andra är kontextuellt och laddat med olika värden; kören präglas av lägre prestationskrav och han motiveras mer av den kollektiva upplevelsen, till skillnad från i sitt professionella liv:

“När det kommer till hur jag vill förbättra samhället är jag kollektivist, men när det kommer till mitt eget arbete är jag super-individualist. I kören är det det kollektiva, jag har inte samma krav på resultatet i kören som i jobbet. Det blir en annan roll, jag är inte lika nervös inför målet”.

Jag tolkar det som att vi alla ingår i olika sociala institutioner (kören, arbete, privatliv) och reflektivt anpassar vårt beteende utifrån detta.

7.2.3 I och Me

Det finns exempel på intervjupersoner som berättar att kören påverkat deras sätt att agera även i deras privatliv. Det handlar dels om hur de ser på sig själva, och hur de förhåller sig till sin omgivnings förväntningar. En manlig intervjuperson berättar att han slogs av hur många “snälla”

killar som sjöng i kören och hur han nu vågar visa sidor av sig själv på ett sätt han inte gjort tidigare:

“Jag kommer från fotbollssammanhang, det var mer bröligt. Men det är annorlunda i kören. Man kan landa i sin egen snällhet på något sätt. En blandad kör fostrar en miljö som blir mer mjuk, på ett bra sätt. (...) I kören kan till exempel vi killar vara ganska fysiska med varandra, ge varandra kramar och sånt. Det är fint, för det är en grej som håller på att utvecklas hos mig själv som leder till att man kan ha mer intima samtal med folk utifrån kören. Det är jättefint att kunna hitta den tryggheten i samtal med killar och inte bara tjejer”.

Tidigare har den här personen alltså uppfattat en social struktur i vilken han som man inte ska visa sig “mjuk” inför andra män. Som barn eller ung har han kanske internaliserat de förväntningar han upplevt att samhället har på pojkar och män, snarare än de egenskaper som förknippas som typiskt kvinnliga. Hans sociala *Me* har disciplinerat och begränsat hans inre *I* (Mead, 1995). Genom sitt medlemskap i kören uppstår en inre konflikt som även får honom att ifrågasätta sin världsbild och sitt agerande. Han konstaterar att det är okej att visa upp en annan, mjukare, sida av sig själv och balansen mellan hans inre och yttre sidor, *I* och *Me*, uppstår. En av de kvinnliga deltagarna beskriver hennes egen förvåning över hur andra i kören ser på henne:

“Min roll [i kören] har ändrats sedan starten, många märker inte att jag har social ångest och har svårt att socialisera. Sen blev nominerad till styrelsen, vilket borde betyda att någon annan ser en som engagerad”.

Omgivningen har alltså objektivt uppfattat henne (*Me*) på ett sätt som inte stämmer överens med hennes subjektiva upplevelse av sig själv (*I*), vilket är den delen av hennes jagbild som reagerar för att på så sätt göra världen förståelig och balanserad. Hon nämner dock en intressant effekt av hur den här erfarenheten har förändrat hennes självbild och beteende på ett större plan:

“Min roll i andra sammanhang har påverkats av kören! Innan vågade jag inte prata på möten på jobbet till exempel. Jag satt tyst. Nu blir jag istället frustrerad av tystnad och försöker driva saker framåt. Det blir en ofrivillig, ledande roll, men nu har det bara rullat på... Nu antar folk att jag ska prata, de tittar på mig och jag känner att jag behöver säga något. Då får jag massa validering för det jag säger, och känner att det jag säger faktiskt är vettigt. Jag låter det komma fram. Det känns väl inte helt naturligt, men det har börjat bli mer så att jag tänker att: Detta kanske är jag”.

Körsammanhanget och de andra körmedlemmarnas attityder har fått henne att ifrågasätta de (förtryckande) strukturer som tidigare gett henne mening och som hon (kanske omedvetet) reproducerat. Detta har nu lett fram till att hon kreativt överväger andra sätt att agera på i sociala situationer. Förändringen gör att hon reflekterar över sig själv subjektivt. I ger en slags känsla av frihet, av initiativ, menar Mead (1995). Jag tolkar det som att hennes I (subjektiva jagbild) har förändrats på grund av påtryckningar från Me (jagbild skapad utifrån andras attityder).

7.3 Vad utmärker interaktionen körmedlemmarna emellan?

7.3.1 Reflektion och anpassning

Personerna jag intervjuat håller med om att det sociala utgör en stor del av repetitionerna och att det är viktigt att få flamsa och tramsa lite. Men gränsen mellan hur mycket prat som är ok, och i vilket sammanhang, verkar svår att sätta fingret på. Här verkar det svårare att anta en generell attityd, eftersom de olika medlemmarnas motiv kan skifta något (den sociala samvaron kontra det musikaliskt utvecklande):

“Jag kan ha svårt att hålla tillbaka ibland, man vill ju visa att man är rolig, kul. Att ha rätt tajming på ett rep tar lite tid att känna in. Den sociala turtagningen ser annorlunda ut i ett rep-sammanhang. Det är lätt att det spårar ur (...) Det finns ju alltid elefanter i rummet, dvs personer som inte pratar om relevanta eller intressanta saker”.

Om stämningen känns ofokuserad brukar en körmedlem genom sin förmåga till *reflektion* anpassa sitt beteende på följande vis, med förhoppning om att hennes beteende ska skapa reflektionsprocesser hos andra att i sin tur också anpassa sina beteenden (Mead, 1995):

“När jag ser att alla andra pratar brukar jag titta på dirigenten och visa tydligt att det inte är jag som pratar. Det är nog för att jag vill vara till lags. Jag vill vara duktig. Samtidigt vill jag inte vara den som tillrättavisar andra. Det skulle kännas ok, jag tror inte folk tar illa vid sig men jag gillar inte att vara den... Jag föredrar att föregå med gott exempel”.

Mead menar att reflektionsförmågan innefattar två olika attityder; en som indikerar ett nytt drag hos det objekt eller den situation som gett upphov till motstridiga impulser (analys); en annan som organiserar reaktionen mot objektet eller situationen på ett sätt att man visar reaktionen för sig själv på ett sätt som man skulle gjort för någon annan (representation) (a.a.).

7.3.2 Nya medlemmar, lärande och påverkan

Enligt Kristoferson och Wrangsjö (2019) påverkar nya körmedlemmar det sociala klimatet men socialiseras ganska snart in i det och dess oskrivna regler, ofta omedvetet om hur det gått till. Engagerade och färgstarka nya medlemmar kan ge ny energi, eller rubba balansen som då måste återupprättas av gamla medlemmar som “vet hur saker alltid varit”. Sandberg Jurström (2001) menar att det finns en kollektiv, tyst eller outtalad kunskap och erfarenhet i körer. För att lära sig körens kunskap, traditioner och ideal krävs ett aktivt deltagande arbete där nya och gamla körsångare lär sig av varandra. Haugland Balsnes (2009) anser att det finns ett lärande och samspel mellan körsångare där nya och oerfarna sångare lär av de mer erfarna ”veteranerna”. Det är en förutsättning för körverksamheten att det finns drivna körsångare vars uppgift blir att stötta de mindre körvana; på så vis når nybörjarna så småningom förmågan att ta ansvar för sitt eget lärande i kören. Blotta vetskapen om att någon i kören är pålitlig och sjunger rätt att andra vågar sjunga ut. Det blir till ett slags positiv och inspirerande påverkan körmedlemmar emellan. Stenbäck (2001) menar att lärandet i körer äger rum på såväl individuell som kollektiv nivå.

En av intervjupersonerna pratar om hur det var att komma in som ny i gruppen, och hur hans upplevelse präglades av tidigare livserfarenheter:

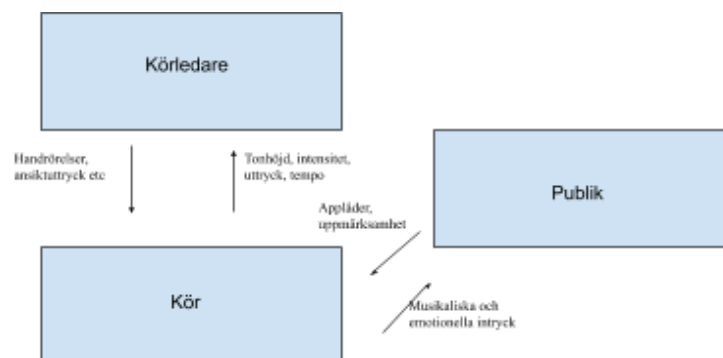
“I alla nya sammanhang är jag tyst och iakttar. Kanske [är det ett] tecken på osäkerhet, bakgrund och så... För mig handlar det om hänsyn, jag vill inte vara den som tar för mycket plats. Vill inte vara burdus, utan håller istället tyst för att känna av klimatet, vad min roll är i detta nya sammanhang. Jag vill respektera det som redan är gjort, vill inte komma in och förändra”.

Den här personen upplever alltså ett *motstånd* mot ett invariant beteende (Mead, 1995). Han kan inte endast agera så som han tidigare gjort, utan måste observera, tolka och interagera med de andra körmedlemmarna för att kunna justera sitt beteende till det kollektiva förhållningssättet som utgör kören som social institution. Utan att uppleva motstånd skulle vi ta världen för given och agera utan reflektion (a.a.). Tack vår förmåga att funktionellt identifiera oss med omvärlden kan vi däremot lära oss de signifikanta gester och symboler som hör till en grupp eller samhälle, vilket också gör rolltagande möjligt eftersom rolltagande sker genom konversation med dessa *signifikanta gester* och *symboler* (a.a.).

7.3.3 Signifikanta symboler och körens interna och externa samspel

Jag tolkar dirigentens gester och mimik samt noternas betydelse som några exempel på de signifikanta symboler som ingår i körsammanhanget, vars innebörd är given för alla som ingår i detta sammanhang (Mead, 1995). Sandberg Jurström (2009) menar att samtliga aktörer i körer gör motiverade val av de uttrycksformer som är tillgängliga utifrån vad som är bäst eller mest lämpligt för dem i en viss situation. Om körledaren till exempel nynnar en melodi kan detta bli både ett visuellt och auditivt redskap för körsångaren. Kommunikationen kan bli än mer komplex om körledaren gestikulerar tempo och dynamik (a.a.). Jag menar att även publiken påverkas och påverkas av det kören gör under en konsert. På en repetition är körmedlemmarnas uppmärksamhet kanske inte alltid den bästa, men under en konsert förändras detta beteende; alla riktar sin fokuserade uppmärksamhet mot körledaren. Ingen pratar eller transar mellan låtarna.

Publikens närvaro påverkar körmedlemmarnas agerande; om man sjunger fel känns det viktigt att hantera detta på sätt som skiljer sig från hur man reagerar på en felsjungning under en repetition. Kören sjunger, publiken tolkar och reagerar. Körverket skapar en kontextuell mening hos varje publikindivid, som dem också agerar utifrån; de gör det som de tror är rätt i just den situationen – t exl applådera. Deras reaktion (applåden) påverkar i sin tur klimatet i kören. Körledaren står förvisso med ryggen mot publiken men hör ju applåderna och påverkas även av deras beteende genom körens reaktioner. På så sätt är körledaren, kören och publiken ständigt med om att *reflexivt* skapa den gemensamma konsertupplevelsen (Mead, 1995). Skulle någon i publiken däremot reagera på ett sätt som frångår den generaliserade attityden, genom att till exempel inte applådera eller ställa sig upp och skrika, skulle det så klart också påverka kören i form av ett upplevt motstånd där körmedlemmarna tvingas utvärdera situationen och anpassa sitt beteende utifrån detta. Eftersom körmedlemmarna även påverkar varandras beteende internt, kan en körmedlem som anpassar sig genom att sjunga tystare även smitta av sig på den som står bredvid. Klimatet i kören kommer därmed att förändras och möjligtvis bli mer nervöst, osäkert. På ett liknande sätt kan någon som reagerar genom att sjunga högre och säkrare bidra till att andra reproducerar samma beteende. Här är min version av Meads (a.a.) tanke kring hur sociala strukturer uppstår genom de inblandade aktörernas reflexivitet, ur ett körperspektiv:

En av intervjupersonerna menar att applåderna är en bra indikation på hur bra det går; oengagerade applåder gör att hon taggar till och blir än mer koncentrerad inför nästa låt eller “fake it til you make it” som hon säger. Om hon skulle avslöja att hon blir osäker kommer det att leda till en reaktion även hos publiken, vilket sedan skickas tillbaka till kören osv. Bra applåder

däremot leder till att hon blir motiverad och sjunger med större känslomässig övertygelse;

“Någon annan har visat att man är bra, då känns det bättre inför nästa låt. Mer ärligt”.

8. Avslutande reflektioner

Hur man blir körsångare verkar, åtminstone i Sverige, kunna ske på flera olika sätt eftersom körsång är vanligt förekommande i svensk kultur. Gemensamt hos intervjupersoner är den internaliseringsprocess de genomgått då körsång blivit betydelse- och meningsfull för dem av olika anledningar. För att detta ska ske krävs dock signifikanta andra i ens omgivning som så att säga “visar” körsångens mening. Man måste inte komma från en musikalisk familj eller ha vänner som sjunger i kör, men utifrån mina intervjuer verkar vara en vanligt förekommande fördel. Ens sociala omgivning kan alltså påverka valet att bli körsångare, och väl inne i körsammanhanget fortsätter man att påverkas av och påverka dem runt omkring sig. I detta sammanhang finns specifika förhållningssätt och gester; några av dem mer påtagligt nödvändiga för alla att följa och andra mer subtila. Kören blir en slags självreglerande organism, som majoriteten av dem jag intervjuat känner sig trygga av att få höra till. Den är dessutom frivillig att delta i och drivs av till största del av lust och välbefinnande, även om bekräftelse också spelar en viktig roll när det kommer till konserter. Rolltagandet som sker i kören kan både ha likheter med deras privata eller professionella jag, eller fungera som en alternativ jagbild. På så sätt erbjuder körmedlemskapet en möjlighet att utveckla och utforska nya sidor hos sig själv.

Det har varit väldigt intressant att fördjupa mig i Meads teorier och knyta an detta till vad intervjupersonerna sagt. Jag har stundtals blivit förvånad över hur mycket av intervjupersonernas svar och tankar som går att koppla till mitt val av teori, vilket bekräftat att frågeställning, teori och metod lämpar sig för varandra. Jag skulle absolut vilja genomföra fler kvalitativa intervjuer kring mina frågeställningar i större omfattning i ett professionellt sammanhang någon gång i framtiden. Då hade man t ex kunnat genomföra observationer i olika former för att lägga till fler dimensioner av det intervjuerna ger, eller studera körsångare från flera olika sorters körer med olika socioekonomiska förutsättningar för att kunna jämföra likheter och skillnader i körsång innebär för dem. Det hade varit verkligt intressant ur ett sociologiskt perspektiv.

Referenser:

Akademiska avhandlingar och uppsatser:

Haugland Balsnes, Anne. 2009. *Å Lære i kor, Belcanto som praksisfellesskap*.

Doktorsavhandling. Oslo: Norges musikkhøgskole.

<https://nmh.brage.unit.no/nmh-xmlui/handle/11250/172411> (Hämtad 2020-05-15).

Sandberg Jurström, Ragnhild. 2001. *Sång i samspel. En studie av körsångares lärande i kör*.

D-uppsats. Göteborg: Musikhögskolan vid Göteborgs universitet. (Via Zadig, Sverker *se nedan*).

Sandberg Jurström, Ragnhild. 2009. *Att ge form åt musikaliska gestaltningar: En socialsemiotisk studie avkörledares multimodala kommunikation i kör*. Doktorsavhandling. Göteborg:

Musikhögskolan vid Göteborgs universitet.

https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/20893/1/gupea_2077_20893_1.pdf (Hämtad 2020-05-15).

Stenbäck, Helena. 2001. *Lärande i kör. En studie av körsång i gymnasium och folkhögskola*.

Licentiatuppsats. Luleå: Musikhögskolan i Piteå.

<http://tu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A999855&dswid=7208> (Abstract hämtad 2020-05-17).

Zadig, Sverker. (2017). *Ledarna i kören: Vokala samarbeten mellan körsångare*.

Doktorsavhandling. Malmö: Lund University, Malmö Academy of Music.

[https://portal.research.lu.se/portal/sv/publications/ledarna-i-koeren\(ce5f4ce0-6af5-41d6-b515-042ad4c61489\).html](https://portal.research.lu.se/portal/sv/publications/ledarna-i-koeren(ce5f4ce0-6af5-41d6-b515-042ad4c61489).html) (Hämtad 2020-05-15).

Böcker:

Crang, Mike; Cook, Ian. 2007. *Doing Ethnographies*. 1. uppl. London: SAGE Publications Ltd.

Johansson, Thomas. 2004. *Socialpsykologi*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

Kristoferson, Lars; Wrangsjö, Björn. 2019. *Det är farligt att inte sjunga: vad det betyder att sjunga i kör – musikaliskt, psykologiskt och socialt*. 1. uppl. Stockholm: Carlsson Bokförlag.

Mead, George H. 1995. *Medvetandet, jaget och samhället: från socialbehavioristisk ståndpunkt*. 2. uppl. Lund: Argos Förlag.

Ryen, Anne. (2004). *Kvalitativ intervju – från vetenskapsteori till fältstudier*. 1. uppl. Malmö: Liber.

Samlingsverk:

Geisler, Ursula. 2010. *Körforskning. En bibliografi*. Lund/Malmö: Körcentrum Syd. <https://portal.research.lu.se/ws/files/5939251/3615357.pdf> (Hämtad: 2020-05-15)

Geisler, Ursula; Johansson, Karin (Eds.). 2010. *Choir in Focus 2010*. Göteborg: Bo Ejeby Förlag. <https://lup-lub-lu-se.ludwig.lub.lu.se/search/ws/files/5781629/4195166.pdf> (Hämtad 2020-05-15)

Tidningsartiklar:

Fagius, Gunnel. 2009. Det svenska körundret. *Eric Ericson International Choral Centre (EIC)*. <https://www.ericsonchoralcentre.se/wp-content/uploads/K%C3%B6rundret-svensk.pdf> (Hämtad 2020-03-16).

Vetenskapliga artiklar:

Haugland Balsnes, Anne. 2014. Korsang – en kilde til folkehelse. *Socialmedicinsk tidskrift*. 95 (1): 54-62. <https://socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/view/1076/884> (Hämtad 2020-04-03).

Webbsidor:

Nationalencyklopedin. 2020. *Kör*. <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/k%C3%B6r> (Hämtad 2020-02-12).

Vetenskapsrådet. 2020. *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>. (Hämtad 2020-05-01).

Wikipedia. 2020. *Kör*. <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/k%C3%B6r> (Hämtad 2020-02-12).

Bilaga 1. Intervjuguide

- Hur kommer det sig att du sökte dig till en kör?
- Har du tidigare erfarenhet av körsång, musicerande, notläsning?
- Har du någon i din närhet som sjunger eller musicerar? T ex föräldrar, syskon, vänner, skola?

- Hur var det att komma som ny till i kören?
- Hur välkomnades du? Är det något speciellt som du uppskattade?
- Hur "lärde" du dig vad som gäller?

- Hur brukar du känna innan en körrepetition?
- Vad är det som motiverar dig att gå till repetitionen även om du är trött?
- Vad händer med dig under en repetition, vad känner du, hur uppfattar du dig själv?
- Hur känns det efteråt? Beskriv!
- Körer är ju oftast frivilliga. Vad är det som motiverar dig att lägga tid på det?

- Vilken roll brukar du ta/få t ex på din arbetsplats eller i ditt privatliv? Hur tror du att andra uppfattar dig i allmänhet?
- Vilken roll tar du/får du i kören? Gör du det frivilligt?
- Hur tror du att andra ser på dig i kören?
- Skiljer sig dessa roller åt, varför?
- Vilka roller är viktiga i en kör? Varför?
- Finns det någon roll som är viktigare eller har mer status än andra?
- Hur förhåller man sig till varandra i en kör?

- Vilket ansvar känner du inför kören?
- Vad förväntar du dig av andra i kören?
- Kan du komma på tillfällen då du anser att andra bryter mot den överenskommelsen, hur reagerar du då?
- Hur förändras beteendet i en kör över tid (positivt, negativt)? Varför tror du det är så?
- Hur är sammanhållningen i kören? Varför är den på det viset?
- Vad är viktigast; den sociala biten eller själva sjungandet? Varför?
- Är det viktigt att man delar denna prioritering i kören?
- Vad skulle kunna få dig att lämna kören?
- Vad skulle det göra med din självbild? Vem "är" du med/utan kören?

- Hur tycker du att en bra körledare är, personlighetsmässigt? Beskriv!
- Hur påverkas kören av en dålig ledare som saknar dessa egenskaper?
- Känner du behov av en auktoritär ledare i en kör? Varför?
- Vilka tecken och symboler kan du tolka från en körledare, hur uppstår detta "språket"?
- Kände du till alla tecken och symboler innan, eller har du lärt dig det under tiden? I så fall, hur?
- Kan du ge exempel på tecken som du "bara förstår" utan att någon förklarat dem för dig?
- Vad leder en bra kommunikation mellan körledare och kör till? Kan du ge exempel på en sådan situation?

- Är konserter viktiga tycker du?
- Hur tolkar du publiken under en konsert, och hur påverkar det dig och andra i kören?
- Tycker du att din relation till andra i kören förändras under/efter en konsert? Hur påverkas du om det gått bra/dåligt? Hur betar du dig i respektive situation?
- Hur skulle du reagera om du sjöng fel på en konsert?